

Iwona Moczydłowska

Wymiana międzynarodowa

Uczestnictwo w projektach i programach współpracy międzynarodowej i kontakt z użytkownikami języka zapisane zostały w nowej podstawie programowej jako warunek konieczny do osiągnięcia wymagań z języka obcego na poziomie IV.2 dla szkół dwujęzycznych. Dla pozostałych szkół stanowi możliwość, z której warto skorzystać.

Dobrze przygotowana wymiana stanowi narzędzie do osiągnięcia podstawowego celu kształcenia językowego, tj. umiejętności skutecznego porozumiewania się w języku obcym. Wpływa również pozytywnie na wzrost kompetencji kluczowych, których rozwijanie należy do obowiązków każdego nauczyciela, również nauczycieli języków obcych.

Zacznijmy jednak od podstaw, czyli sprecyzowania, czym jest wymiana, na jakich zasadach powinna przebiegać, skąd wziąć pieniądze na jej realizację i jak znaleźć partnera.

Rodzaje, cele i zasady wymiany

Wymiana – to najogólniej mówiąc – projekt realizowany wspólnie przez grupy młodzieży z dwóch lub więcej krajów. Jego głównym elementem jest bezpośrednie spotkanie uczestników. Wbrew nazwie, termin odnosi się nie tylko do dwóch wymiennych wspólnych spotkań uczestników w obu krajach partnerskich. To jedna z opcji wymian; listę uzupełniają spotkania wielostronne oraz wymiany uwzględniające tylko przyjmowanie gości lub tylko projekty wyjazdowe.

Podstawowe cele wymiany to:

- umożliwienie młodym ludziom doświadczenia innej kultury,
- wspieranie dialogu międzykulturowego,
- rozwijanie tolerancji i zrozumienia dla różnorodności,
- przełamywanie stereotypów i zapobieganie uprzedzeniom,
- doskonalenie umiejętności porozumiewania się w językach obcych.

Typologia wymiany, oprócz podziału związanego z liczbą partnerów oraz kierunkiem wyjazdów, obejmuje także wymianę szkolną i pozaszkolną. Pierwsza organizowana jest w ramach współpracy międzynarodowej szkół. Jej główny cel stanowi na ogół poprawa znajomości języka obcego. Działania zwykle związane są z realizowanym programem nauczania. W wymianie pozaszkolnej uczestniczą grupy nieformalne. Poza kontekstem powstania, elementem różnicującym są również inne aspekty wymiany, takie jak kryteria doboru uczestników i sposób realizacji.

Aspekty wymiany	Rodzaj wymiany	
	Szkolna	Pozaszkolna
Kontekst powstania	Klasa, szkoła	Grupa nieformalna
Kryteria doboru uczestników	Zachowanie, oceny, opinia, znajomość języka	Zaangażowanie w pracę nad projektem
Cel główny	Stymulowanie nauki języków obcych	Dialog międzykulturowy
Tematyka	Związana z programem nauczania szkoły	Wynika z priorytetów programu, w którym jest realizowana
Sposób realizacji	Lekcje, prezentacje, zwiedzanie	Wspólna praca nad projektem, uczenie się poprzez działanie

Zdarza się czasami, że wymiana szkolna ogranicza się do wyjazdu turystycznego zaaranżowanego przez nauczycieli. Goście zakwaterowani są w internacie bądź schronisku. W czasie gdy gospodarze są na lekcjach, goście zwiedzają okolicę, co skutkuje ograniczonym kontaktem młodych ludzi i niewy-

korzystaniem możliwości wymiany. Takie wyjazdy na szczęście nie są powszechne, a wiele wymian szkolnych coraz częściej przypomina pozaszkolne. Jednocześnie coraz więcej nauczycieli dostrzega potencjał wymian pozaszkolnych i angażuje się w ich organizację w roli opiekunów grup.

Już sam pobyt w innym kraju stanowi okazję do ćwiczenia języka i zdobycia autentycznego doświadczenia innej kultury. Jeśli uczniowie zamieszkają u rodzin, doświadczenia te będą o wiele bogatsze, bo oprócz posługiwania się językiem obcym w naturalnym środowisku, w sprawach codziennych, wzmocnione są komunikacją międzykulturową. Jednocześnie wspólna praca nad zadaniami projektowymi przyczynia się do rozwijania kompetencji społecznych uczniów. Fakt, iż projekt ma wymiar europejski, stanowi wartość dodaną.

Modelowa wymiana uwzględnia następujące zasady:

- zaplanowanie projektu z partnerem: kręgu uczestników, ustalenie zasad finansowania, wspólnego programu oraz sposobu jego realizacji,
- organizacja spotkań z zachowaniem wyważonych proporcji osobowych po obu stronach,
- autentyczna współpraca uczestników.

Działania i metody pracy

Działania w ramach projektu obejmują prace lokalne oraz wizyty nawiązujące do zadań projektu. Samo spotkanie stanowi najważniejszy element w projekcie wymiany, jednak lista działań jest o wiele dłuższa i obejmuje:

- wprowadzenie uczniów i nauczycieli współpracujących do projektu, sformowanie grup zadaniowych,
- nawiązanie i utrzymywanie kontaktów między rówieśnikami,
- opracowanie materiałów o szkole, rejonie, kraju – przesłanie do partnerów,
- przygotowanie językowe i kulturowe uczestników wymiany,
- pracę nad uzgodnionym tematem, wymianę informacji, opracowanie wspólnych produktów.

Przygotowanie językowe uczniów

Jak już wcześniej podkreślono, w koncepcji wymiany szkolnej szczególną pozycję ma nauka języka obcego. Przed spotkaniem młodzieży uzasadnione są dodatkowe zajęcia z zakresu języka roboczego, prowadzone metodą komunikacyjną, bądź wręcz konwersacje.

W wymianie Comeniusa, zgodnie z unijną polityką wielojęzyczności, dochodzi jeszcze język kraju szkoły partnerskiej. Na etapie wnioskowania o grant trzeba sprecyzować liczbę godzin przeznaczonych na naukę, metody nauczania oraz oczekiwany poziom zaawansowania. Zalecane jest co najmniej 20 godzin przygotowania językowego dla uczniów, którzy nie uczą się w szkole języka potrzebnego do realizacji projektu. Jest to szczególnie istotne w przypadku języków rzadziej nauczanych. Znajomość podstawowych słów i wyrażeń w języku partnerów zaowocuje lepszą jakością kontaktów.

Przygotowanie kulturowe uczestników wymiany

Znajomość kodu lingwistycznego jest konieczna, ale niewystarczająca w bezpośrednich kontaktach z innymi użytkownikami języka. Aby zapobiec niepowodzeniom komunikacyjnym, nieporozumieniom czy wręcz konfliktom, uczestnicy wymiany, w tym również rodziny przyjmujące gości, powinni poznać kody kulturowe. W naturze człowieka naturalne jest zakładanie podobieństw zamiast różnic i mylne interpretacje, stąd elementarne informacje o uwarunkowaniach kulturowych partnerów będą na pewno przydatne. Częstym powodem nieporozumień w sytuacji międzykulturowej jest np. brak informacji na temat nawyków żywieniowych. Potrawy, które nam wydają się smaczne i zdrowe, niekoniecznie będą tak ocenione przez przedstawicieli innej kultury. Poza tym, w każdym kraju istnieją tematy tabu, których się nie porusza. Warto więc przygotować młodzież, uwrażliwić, przypomnieć też zasady *savoir-vivre'u*.

Oczywiste są standardowe działania mające na celu poznanie kraju szkoły partnerskiej – współcześnie i w przeszłości – historii, literatury, filmu itp. Dopełnieniem przygotowań mogą być zajęcia na temat koncepcji kultury, tożsamości kulturowej, stereotypów. Problematyka jest obszerna i sama w sobie może być tematem projektu.

Metody pracy

W wymianie szkolnej, podczas spotkania partnerów, uwzględnić należy różnorodne formy pracy szkoły, takie jak lekcje, warsztaty, przedsięwzięcia artystyczne, spotkania z uczniami, rodzicami, przedstawicielami środowiska lokalnego, a także dać szansę poznania kultury, zabytków, zwyczajów regionu, kraju, jak również wspólnego spędzania wolnego czasu. Sprawdzają się tu stosowane w edukacji międzykulturowej formy (podział na grupy mieszane) i metody pracy.

Metody i techniki pracy uwarunkowane są celem. Przykłady prezentuje poniższa tabela.

Cel	Przykładowe metody i techniki
Poszukiwanie wiedzy o innych	wykład, prezentacja, gry dydaktyczne, Internet, praca z materiałami źródłowymi, wywiady
Poszukiwanie wspólnych korzeni	linia czasu, kręgi, szlaki kulturowe, mapa kontaktów
Poszukiwanie powiązań	analiza tekstu kultury, róża wiatrów, mandala
Praca ze stereotypami	drama, gry symulacyjne
Rozwiązywanie problemów	drzewo decyzyjne, tabela decyzyjna, debata, negocjacje, mapa konfliktu, sześć kroków, webquest
Budowanie współpracy	metoda projektu
Poszukiwanie scenariuszy przyszłości	kapelusze myślowe, symulacja, dyskusja

Ramy organizacyjne wymiany

Poważny problem organizatorów stanowią koszty niemożliwe do udźwignięcia przez szkołę, uczestników i/lub lokalnych sponsorów. Warto więc działać w ramach programów, których celem jest wspieranie wymiany międzynarodowej. Pozymski grant pokrywa koszty realizacji projektu na poziomie lokalnym oraz wyjazdu międzynarodowego i działań bezpośrednio z nim związanych. Zapewnione są środki na promocję projektu i rozpowszechnienie rezultatów, a także na wydatki specjalne związane z udziałem w wymianie osób niepełnosprawnych. Finansowanie obejmuje na ogół także koszty wizyty przygotowawczej.

Najbardziej popularne są programy Unii Europejskiej „Uczenie się przez całe życie” oraz „Młódzież w działaniu”, ustanowione decyzją Parlamentu Europejskiego i Rady Europy na okres 2007-2013. W Polsce programy te funkcjonują w ramach rządowej Fundacji Rozwoju Systemu Edukacji, wspierającej działania związane z reformą i rozwojem edukacji. Pierwszy z programów obejmuje edukację formalną na wszystkich poziomach, skupiając szkoły i przedszkola w ramach programu Comenius i ma na celu wsparcie wymiany, współpracy i mobilności pomiędzy systemami edukacji w obrębie wspólnoty. Z kolei program „Młódzież w działaniu” odnosi się do edukacji nieformalnej. Listę

programów edukacyjnych uzupełniają rządowe inicjatywy bilateralne:

- Polsko-Litewski Fundusz Wymiany Młódzieży,
- Polsko-Ukraińska Wymiana Młódzieży,
- Polsko-Niemiecka Współpraca Młódzieży,
- Polsko-Izraelska Wymiana Młódzieży

oraz wielostronna inicjatywa polsko-węgiersko-czesko-słowacka:

- Międzynarodowy Fundusz Wyszehradzki.

Niektóre szkoły realizują również wymianę w ramach międzynarodowej współpracy swoich organów prowadzących, możliwą dzięki unijnemu programowi Europa dla Obywateli 2007-2013 (Działanie 1. Aktywni obywatele dla Europy. Poddziałanie 1. Partnerstwo miast – town-twinning. 1.1. Spotkania mieszkańców miast partnerskich).

Z każdego z tych programów można ubiegać się o dofinansowanie na wymianę młódzieży. Pamiętać należy, że działania podejmowane w ramach programów unijnych muszą uwzględniać zasady polityk horyzontalnych Unii Europejskiej, w szczególności poprzez:

- uświadamianie znaczenia różnorodności kulturowej i językowej oraz wielokulturowości Europy, a także potrzeby zwalczania rasizmu, uprzedzeń i ksenofobii,
- działanie na rzecz uczących się osób o specjalnych potrzebach, w szczególności poprzez wspieranie włączenia ich do głównego nurtu edukacji i szkoleń,
- działanie na rzecz równości mężczyzn i kobiet oraz przyczynianie się do zwalczania wszelkich form dyskryminacji ze względu na płeć, pochodzenie rasowe lub etniczne, religię, przekonania, niepełnosprawność, wiek bądź orientację seksualną.

W ww. programach bilateralnych do składania wniosków uprawnione są instytucje oświatowe, publiczne oraz organizacje pozarządowe. Od programu Comenius różni je osoba tłumacza, zakwaterowanie zwykle w ośrodku świadczącym usługi tego typu oraz to, iż nie są to spotkania wymienne. Można za to zorganizować rewizytę i ubiegać się o kolejny grant.

Poszukiwanie partnerów

Partnerów do wymiany międzynarodowej można szukać na wiele sposobów, wykorzystując:

- kontakty osobiste,
- władze lokalne,
- międzynarodowe kursy doskonalenia zawodowego,
- konferencje międzynarodowe,

- seminaria kontaktowe,
- agencje narodowe,
- grupy dyskusyjne i listy mailowe,
- bazy danych.

Najbardziej popularny jest ostatni z wymienionych sposobów. Bazy funkcjonują w ramach programów współpracy międzynarodowej i mają za zadanie pomóc w poszukiwaniu partnerów do realizacji projektów. Można przeglądać sporządzoną tam listę ofert i wysłać maile bezpośrednio do osób ogłaszających się. Można też zamieścić swoje własne ogłoszenie, a najlepiej zrobić jedno i drugie. Oto kilka wybranych adresów:

- portal eTwinning <http://www.etwinning.net>
- portal Global Gateway <http://www.globalgateway.org.uk/>
- polska baza Młodzież w Działaniu <http://www.youth.org.pl/index.php/ida/27/>

- baza PNWM http://www.dpiw.org/kontaktboerse/index_pl.php
- baza polsko-ukraińska http://www.pl-ua.org/2/baza_razem1/baza/index.php?a=show

Poszukując partnerów możemy skorzystać z pośrednictwa Eurodesku – europejskiego programu informacyjnego dla młodzieży i osób pracujących z młodzieżą. Wypełniony online formularz zostanie przekazany do punktów informacyjnych Eurodesku w 30 krajach Europy, a subskrypcja elektronicznego Biuletynu Eurodesku pozwoli na bieżące śledzenie ofert grup nieformalnych i organizacji poszukujących partnerów do realizacji projektów. Innym, aczkolwiek mało znanym a skutecznym sposobem jest udział w grupach dyskusyjnych i listach mailowych, np. Comenius-Grundtvig-LdV-Youth-Projects-Partners @yahoogroups.com.

Wymaganie	Sposób realizacji – przykłady
1. Znajomość środków językowych.	Słownictwo i gramatyka w zakresie wyznaczonym tematem projektu: rodzina, małżeństwo, przyrost naturalny, rozwód, itd. – analiza, porównywanie.
2. Rozumienie wypowiedzi ustnych.	Oglądanie wybranych filmów w języku partnerów.
3. Rozumienie wypowiedzi pisemnych.	Studiowanie opracowań wykonanych przez partnerów na temat rodziny – sposób przedstawiania rodziny w filmie.
4. Tworzenie wypowiedzi ustnych.	Prezentacja szkoły, udział w debacie na temat definicji i struktury rodziny w obu krajach.
5. Tworzenie wypowiedzi pisemnych.	Opracowania własne na temat rodziny w życiu i filmie.
6. Reagowanie językowe w formie ustnej.	Dyskusja w trakcie spotkania bezpośredniego na temat podobieństw i różnic kulturowych.
7. Reagowanie językowe w formie pisemnej.	Udział w internetowym forum dyskusyjnym na temat życia rodzinnego.
8. Przetwarzanie wypowiedzi w formie ustnej i pisemnej.	Analiza statystyk dotyczących zagadnień społecznych i socjologicznych.
9. Uczeń dokonuje samooceny i wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem.	Prowadzenie dziennika projektu. Korzystanie z tekstów kultury w języku docelowym w celu przygotowania np. prezentacji multimedialnej.
10. Uczeń współdziała w grupie.	Praca zespołowa przy produkcji filmu – pomysł (burza mózgów), role (scenarzysta, reżyser, operator, aktorzy itp.)
11. Uczeń korzysta ze źródeł informacji w języku obcym również za pomocą ICT.	Synteza informacji z wywiadów, ankiet, danych statystycznych i opracowań w celu wykonania prezentacji multimedialnej. Produkcja amatorskich krótkometrażowych filmów o życiu rodzinnym.
12. Uczeń stosuje strategie komunikacyjne i kompensacyjne.	Interaktywny kontakt partnerów: debaty, dyskusje, prezentacje, rozmowy z rówieśnikami, rodzinami, u których zamieszkują.
13. Uczeń posiada świadomość językową różnic między językami.	Tłumaczenie opracowań – trzy wersje językowe (języki partnerów oraz język komunikacji).

Nie należy zrażać się brakiem natychmiastowych rezultatów. Przyda się zarówno cierpliwość i konsekwencja, jak też natychmiastowe i zindywidualizowane reagowanie na oferty.

Efekty

Wymiana międzynarodowa jest skutecznym narzędziem do realizacji podstawy programowej nauczania języka obcego. Oto przykład spełnienia wymagań na przykładzie wymiany dwustronnej dotyczącej tematu „Rodzina”. Uczniowie porównują rzeczywistość społeczno-ekonomiczną rodzin we własnym kraju z wyobrażeniem, jakie o niej posiadają oraz z obrazem rodziny wykreowanym przez kino¹. Projekt ten został zrealizowany przez LO w Szczecinku i szkołę we Francji.

Spełnienie powyższych wymagań odnosi się nie tylko do bezpośrednich uczestników wymiany, ale również do innych uczniów biorących udział w projekcie. Korzyści odnoszą także nauczyciele, rodzice, szkoła oraz środowisko lokalne. W odniesieniu do uczniów efektem jest rozwój umiejętności językowych dzięki zwiększeniu motywacji i pewności siebie podczas posługiwania się językiem. Udział w wymianie owocuje pogłębieniem świadomości i wiedzy o własnej kulturze przy jednoczesnym poznawaniu kultury kraju szkoły partnerskiej, stylu i realiów życia rówieśników w innych krajach.

Przyczynia się do rozwoju indywidualnego i społecznego uczniów, wyznaczonego zapisami nowej podstawy programowej.

Realizacja wymiany wymaga od nauczyciela wiele pracy i czasu, jednak zważywszy na wielowymiarowe rezultaty, warto się w nią zaangażować.

Bibliografia

1. *Edukacja międzykulturowa*. Pakiet Edukacyjny PAJP, cz. 2, Narodowa Agencja Programu „Młodzież w Działaniu”, FRSE.
2. Podstawa programowa z komentarzami, t. 3, Języki obce w szkole podstawowej, gimnazjum i liceum, MEN 2009.
3. Sielatycki M. *Metody nauczania w edukacji międzykulturowej* [w:] Klimowicz A. [red.] *Edukacja międzykulturowa*. Poradnik dla nauczycieli, CODN 2004.
4. *Uczenie się języków w projektach współpracy europejskiej*, zeszyt tematyczny w serii *Przykłady dobrej praktyki w programie „Uczenie się przez całe życie”*, FRSE 2008.
5. Wytyczne i przewodniki programów wymienionych w artykule.

Autorka jest nauczycielem konsultantem ds. nauczania języków obcych w Mazowieckim Samorządowym Centrum Doskonalenia Nauczycieli Wydział w Siedlcach

*Rzecz dobrze powiedziana
zachowuje swój dowcip
we wszystkich językach.*

John Dryden

¹ *Uczenie się języków w projektach współpracy europejskiej*, zeszyt tematyczny w serii *Przykłady dobrej praktyki w programie „Uczenie się przez całe życie”*, FRSE 2008.